

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԶԿԱՅ...

«Էսեսեաբար դաստապարտութիւն չկայ անոնց համար որոնք ի Յիսուս Քրիստոս են, որոնք կ'ապրին ոչ թէ ըստ մարմնոյ, այլ՝ ըստ հոգւոյ: Որովհետեւ հոգւոյն օրէնք, որ իր հետ կը բերէ այն կեանքը որ Քրիստոսի մէջն է, ազատած է զին մեղքի եւ մահուան օրէնքէն»:

(ՀՌՈՍ. Ը. 1-2)

Աւելի լաւ հասկնալու համար «դատապարտութիւն չկայ» խօսքին իմաստը, նախ պէտք է դիտնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ «ի Յիսուս Քրիստոս» բացատրութիւնը:

«Ի Քրիստոս» եզրը շատ գործածական է Պօղոս Առաքեալի թուղթերուն մէջ: Հաշիւ եղած է որ շուրջ ութսուն անգամ գործածուած է այդ բառը անոր գրութեանց մէջ: Սակայն այս եզրին սաղմը կը գտնուի Քրիստոսի սա խօսքին մէջ. «Գացէք յիս, եւ ես ի ձեզ» (Յովհ. ԺԵ. 4):

Ուշագիշտ քննութիւն մը Ս. Գրոց այլևս այլ հատուածներուն, որոնց մէջ կը հանդիպինք այս եզրին, պիտի ցուցնէ որ «ի Քրիստոս» բացատրութեան մէջ արտայայտուած ճշմարտութիւնը երկու որոշապէս տարբեր երեսներ ունի. մին կը վերաբերի աղաւազման (justification), միւսը՝ սրբացման (sanctification): Կանխենք ըսել որ մինչդեռ այս եզրերը իրարմէ կը զատորոշենք, սակայն չենք կրնար զանոնք իրարմէ բաժնել: Մին միւսին լրացուցիչն է: Կայ «ի Քրիստոս» կեցուածք մը, ու կայ նաև «ի Քրիստոս» ապրիլ մը կամ փորձառութիւն ունենալ մը: Առաջին պարագային Քրիստոսը մեր Պետը կը ճանչնանք, կ'արգարանանք. երկրորդ պարագային Անոր հետ անձնական հաղորդակցութեան մէջ կ'ըլլանք, կը սրբանանք:

Մարդոցմէ մէն մի անհատ իբրեւ զըլխաւոր ունի կա՛մ Ադամը կամ Քրիստոսը: Աստուծոյ Տնօրինութիւնները կը վերաբերին երկու մարդոց — Առաջին ու Վերջին Ադամին. նախամարդուն ու Քրիստոսի: Ամբողջ մարդկային ցեղին զըլխաւորն էր Ադամ. (մարդկութիւնը պէտք է նկատել զատ զատ անհատներու գումարութիւն մը — նման քարակոյտի մը —, այլ՝ իբրեւ գործարանաւոր միութիւն մը — նման ծառին կամ

որեւէ գործարանաւոր մարմինին —, որ թէև անթիւ մասերէ բաղկացած՝ բայց մէկ ամբողջութիւն մը կը կազմէ): Ադամին մէջ ուրեմն պէտք է տեսնել մարդկային ամբողջ ընտանիքը համադրեալ. ըստ այնմ ես՝ պէտք է ընդունիլ որ իր մէջ ամբողջ մարդկային ցեղը, և ոչ լոկ Ադամ՝ իբրեւ սոսկական անհատ մը, փորձի կ'ենթարկուի Մենք մէնքս, ազամարդիներս, իր մէջ ներփակուած էինք, երբ ան աստուածային շնորհաց հաղորդ կ'ըլլար և կամ փորձի կ'ենթարկուէր: Իր անկումը ամբողջ իր սերունդին անկումը եղաւ. «Մէկ մարդով մեզքը աշխարհ մտաւ, ու մահը՝ մեզքով»: այնպէս որ մահը տարածուեցաւ բոլոր մարդոց վրայ, որովհետեւ ամենքն ալ մեզանչեցին [Ադամին մէջ]» (Հռոմ. Ե. 12): Մեր, այսինքն ամբողջ մարդկութեան, փորձը վերջացաւ Ադամին ձախողութեամբը: Աւետարանը, այսինքն Քրիստոս և իր փրկարար տնօրինութիւնները, կուզայ այսպիսիներուն, այսինքն փորձուած ու ձախողածներուն. այլ խօսքով կոտորածներուն: Եւ ի՞նչ է արդէն Քրիստոնէութեան նպատակը. մարդուն ուրիշ պատենութիւն մը տալ. զայն կրկին անգամ փորձել. երբեք. որովհետեւ պէտք չկայ, մէկ փորձը բուական եղած է: Քրիստոնէութիւնը չի գար մարդը կրկին անգամ փորձելու, այլ՝ փրկելու:

Ադամէն ժառանգուած այս վիճակը վերանորոգելու մեր ջանքը կը նմանի՝ մեռեալ ծառի մէն մի ճիւղին մէջ կեանքը վերականգնանալուն ամուլ ճիղին:

Աւետարանը կը պատգամէ նոր ստեղծագործութիւն մը, նոր ծառ մը, միացած նոր արմատի մը, պատուաստուած նոր բունի մը վրան. «Եթէ մէկը ի Քրիստոս է. անիկա նոր արարած մըն է» (Ի. Կորնթ. Ե. 17): Ասիկա հինը վերանորոգել չէ, այլ անցնիլ մը՝ նոր զիրքի:

Օրինակի համար. ենթադրենք որ սա մարդը գործի մէջ սնանկացած մըն է. ի՞նչ կ'ըլլայ հետեանքը. — իր վարկը կը կոտրի և իր անունը կ'անպատուուի. իր ամբողջ ճիւղերը վերականգնելու իր նախկին զիրքը բոլորովին ապարդիւն են. անյոյս են այդ ուղղութեամբ տարած իր բոլոր ջանքերը. բայց յոյսի նշոյլ մը կը ծագի տարբեր ուղղութեան մը մէջ: Ենթադրենք դարձեալ որ

այս մարդը իրրեւ գործի ընկեր կ'անուղել մէկէ մը որուն անունը ի պատուի է վաճառականական հրապարակի վրայ: այս կերպով ինք ընկեր կ'ըլլայ հարուստ և վստահելի վաճառատան մը: ու հետեւեալները — իր պարտքերը կը տրուին, այդ վաճառատան կողմէ, անցեալը կը մոռցուի, ու մարդը բոլորովին նոր դերքի մը կը տիրանայ: Իր հին անունը մէկ կողմ կը գրուի, կը մոռցուի ու կը թաղուի: Հիմակ ան նոր անուն մը ունի: Այդ նոր անունով կը վարէ իր բոլոր գործերը:

Հոս ունինք շատ աղօտ մէկ օրինակը ինչ որ կ'ընէ Բրիտանիոյ թիւերը մարդուն: ուրիշ խօսքով ինչ որ կը նշանակէ «ի Բրիտանիոյ» ըլլալ: Բրիտանիոյ հաւատացող ըլլալ կը նշանակէ հին վիճակէն անցնիլ ու բոլորովին նոր գետնի մը վրայ կենալ: Ով որ մկրտուած է «յանուն Տեառն», անկա «ի Բրիտանիոյ» է: Հետեւաբար՝ «Ձկայ գատապարտութիւն անոնց» որոնք ի Բրիտանիոյ Յիսուս են: Ասիկա հաւատացեալին աստիճանաբար եկող մենաշնորհ մը չէ, այլ՝ մէկ անգամէն: Ու այն վայրկեանին որ այս մէկ վիճակէ դէպի միւսը փոխանցուած մը տեղի կ'ունենայ, այդ վայրկեանէն հաւատացեալը արդէն իսկ փրկութեան կամ փրկուածնեւրու շրջանակին մէջ կը գտնուի, «ի Բրիտանիոյ» կ'ըլլայ:

Այս ճամարտութիւնը հիմնական է «ի Բրիտանիոյ» կենալը հիմքն է ամէն գործնական աստուածապաշտութեան և քրիստոնէական ծառայութեան: Պէտք է սկսիլ այս, այսինքն «ի Բրիտանիոյ», գետնի վրայ, այլապէս ոչ մէկ գործնական քայլ կրնանք առնել սրբացման ճամբուն մէջ:

Սակայն այս չէ միայն «ի Բրիտանիոյ» բացատրութեան իմաստը, այլ անոր մէջ կայ նաեւ, ինչպէս ակնարկուեցաւ, Բրիտանիոյ հետ միասնաբար ապրելու իմաստը:

«Ի Բրիտանիոյ» ըլլալ այս պարագային կը նշանակէ ունենալ ներքին գիտակցութիւն մը որ վկայէ իրեն թէ ինք Անոր առջև շնորհ գտած է: Ասիկա ոչ թէ կեցուածքի խնդիր է, այլ՝ փորձառութեան: Մեզի միշտ կը յանձնարարուի «կալ» ի Բրիտանիոյ: Այսինքն անոնք որ իրենց դերքը գրաւած են ի Բրիտանիոյ — արդարացած են անոնց կը պատուիրուի մնալ, բնակիլ ի նա սրբացման համար: «Ի Բրիտանիոյ մնալ»ը, որ պայման

է մեր սրբացման, շարունակ յորդորի նիւթ է ն. կտակարանի մէջ:

Կարելի է, սակայն, ու դժբախտաբար չի մնալ ի նա: Ու ի՞նչ կը պատահի երբ հաւատացեալը դադրի ի Բրիտանիոյ մնալէ: Այն տոնն ան կ'ապրի Եսի կեանքը, արդարեւ կայ Եսի կեանք ըստած բան մը նոյնիսկ Բրիտանիոյ թեան մէջ: Ու ասիկա կարծուածէն աւելի տարածուած կեանք մըն է, նոյնիսկ անոնց մէջ որոնք հասած են Բրիտանիոյ փերկար ճանաչումին: Վասնզի կրնայ ենթական յստակ հասկացողութիւնը ունենալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ «ի Բրիտանիոյ» ըլլալ սրբացման համար: Բայց կրնայ իր ըմբռնողութիւնը շփոթութեան մատնուած՝ ու խաւարին մէջ ըլլալ երբ խնդիրը կը վերաբերի հասկնալու համար թէ ի՞նչ կը նշանակէ «ի Բրիտանիոյ» ըլլալ սրբացման համար: Ծատ շատեր հետամուտ են Բրիտանիոյ փառաւորման, և իր տիպարին վրայ կերտուելու անկեղծ ու պարկեշտ փափաքն զննի, և կ'ընեն կորովի ճիգեր սուրբ կեանքի մը տիրանալու համար, և սակայն անոնք մշտական ձախողանքի ու պարտութեան կը մատնուին: Ոչ թէ որովհետեւ պէտք եղած կերպով չեն մաքառիր, այլ որովհետեւ կեանքը զոր կ'ապրին նսի կեանք մըն է և ոչ՝ Բրիտանիոյ կեանքը:

Անոնք դատապարտութեան ներքեւ են: Ասիկա կը հետեւի այն իրողութեանէն թէ, «մեզի օրէնքը» իրենց մէջ աւելի հզօր է քան վերանորոգեալ բնութիւնը:

Հոգի մը որ դադրած է ի Բրիտանիոյ մնալէ, կ'ապրի «Ես ինծի» կեանքը: «Անոնց» որ ի Բրիտանիոյ են՝ խօսքին կը հակադրուի «Ես ինծի մնացած» բացատրութիւնը:

«Ես ինծի» կը նշանակէ զուրկ մնալ այն օժանդակութեանէն զոր հաւատացեալը պիտի ստանար Բրիտանիոյ: «Ես ինծի մնացած», կ'ըսէ Առաքեալը (Հռովմ. է. 14-25), «առարկայ կը դառնամ ներքին ոգրալի պայքարի մը, երկու հակառակ ձգտումներու, երկու բնութիւններու միջեւ: Իմ հակամէտ է բարիին, զոր կը սիրէ, որուն կը բաղձայ և զոր կ'ուզէ իր մէջ իրականացած տեսնել: Միւսը՝ զիս կը մղէ հակառակ ուղղութեան, և, երկուքին մէջ աւելի զօրաւորը ըլլալով վերջինը, զիս կ'առաջնորդէ մեղքի գերութեան, ու այսպէս վրաս դատապարտութիւն կը հրաւիրէ»: Այս դատապարտու-

թիւնը կը վերցուի Քրիստոսի արիւնով, ու, հաւատքով, Սակայն եթէ, ասկէ ետքն ալ, մեղքը կը շարունակէ տիրակալել հոգիին, ինչ որ կրնայ պատահիլ դժբախտաբար, դատապարտութիւնն ալ բնականաբար անխուսափելիօրէն կը վերանորոգուի: Որովհետեւ Յիսուս չէ եկած զմեզ փրկելու «ի մեզս», այլ՝ «ի մեղաց»: ոչ թէ մեղքի մեջ, այլ՝ մեղքէն: Թողութիւնը չէ որ հոգիին առողջութիւն կը բերէ, այլ փրկութիւնը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ սրբութեան վերանորոգումը: Թողութիւն ստանալը չ'ապահովեր մեր Աստուծոյ նմանիլը. սրբութիւնն միայն է որ զմեզ Աստուծոյ նման կ'ընէ: Թողութիւնը լոկ գաւիթն է փրկութեան. միջոցը՝ որով ապաքինումը կը սկսի: Առողջութիւնը սրբութիւնն իսկ է:

Ուրեմն, եթէ մեր գլուխէն վերցունք առաջին դատապարտութիւնը մեղքի դատապարտութիւնն է իբրեւ յանցանք, երկրորդը, որ անհրաժեշտաբար պէտք է վերցուի, որպէսզի առաջինը չի վերադառնայ, դարձեալ մեղքն է, այս անգամ իբրեւ զօրութիւն, այսինքն իբրեւ կամքի կամակործակումը գէպի մեղք: Ու այս վերջին դատապարտութեան վերացումն է որուն մասին կ'անկարկէ Պօղոս Առաքեալ երբ կ'ըսէ. «Հոգիի օրէնքը որ իր հետ կը բերէ Քրիստոսի կեանքը, ազատեց զիս մեղքի ու մահուան օրէնքէն»:

Ակնարկուած «եռ ինծի» կեանքին մէջ չար հակումը գերադաս է. այնպէս որ թէև նոր բնութեամբ, ներքին մարդով, կամ միտքով մենք կը ծառայենք Աստուծոյ օրէնքին, այսու հանդերձ մենք տիրակալուած ենք՝ ու իրականին մէջ ենթարկուած՝ մեղքի գերութեան: Այսպիսի կեանք մը անհրաժեշտաբար դատապարտութեան արժանի կեանք մը կ'ըլլայ:

Սակայն ուրիշ յատկանիշ մը ևս ունի այս ետի կեանքը: Անիկա էապէս, այսինքն խորքին մէջ, մարմնական է (σάρκινος), այս բառին ոչ թէ չվերածնած իմաստով, այլ «աշխարհիկ քրիստոնեայ» արդի առումով. այսինքն հաւատացեալներ որոնք ամբողջապէս կապուած են աշխարհին ու չեն ենթարկեր իրենք զիրենք այն Հոգիին Որմէ երբեմն ծնած էին, իրենք քրիստոնեայ մը կրտսերութեան միջոցին: Այնպէս որ ակնարկուած «մարմնաւորը» կրնայ ծնած ըլլալ

Հոգիէն, սակայն պէտք եղած չափով չենթարկուած Անոր լուսաւորիչ ու սրբաբար զօրութեան՝ յաղթելու համար մարմնին հակառակ ու թշնամի բերումներուն. այդպիսին տակաւին կը խորհի, կը զգայ, կը դատէ ու կը գործէ «ըստ մարմնոյ»:

Այն վիճակը որ կը ներկայացուի «մարմնաւոր» բառով, կրնայ արդիւնք ըլլալ կամ նորագործին ի հոգեւորս անչափահաս ըլլալուն, և կամ անկումին՝ որուն մէջ զլորած է արդէն իսկ ըստ բաւականին զարգացած քրիստոնեան: Առաջին վիճակին համար ոչ մէկ մեղադրանք կարելի է ընել, վասնզի ամէն ոք պէտք է անցնի այս վիճակէն՝ բնականէն դէպի գեր-բնական յառաջընթացութեան մէջօցին: Բայց երկրորդը դատապարտութեան ներքեւ կ'իյնայ:

Այս է արդարեւ պատկերը ամէն քրիստոնեային, նոյնիսկ առաքեալի մը, երբ նկատի առնուի անիկա՝ այնպէս ինչպէս որ է ինքն իր մեջ: Այսպէս է նաև փորձառութիւնը այն քրիստոնեային որ Քրիստոսի ընկերակցութենէն կամ հաղորդակցութենէն դուրս կ'ապրի: Մարմնական սկզբունքը աւելի զօրաւոր և գերադաս է իր մէջ: Ան այլևս չէ հոգի, չունչ, մարմին. այլ՝ մարմին, չունչ, հոգի. կարգը շրջուած է, ստորնագոյնը տիրական դարձած ըլլալով:

«Ի Քրիստոս» ըլլալ՝ Անոր հետ հաղորդակցութեան համար՝ կը նշանակէ անհատական մարդկային ողին անգործութեան մատնել Աստուծոյ Ս. Հոգիովը: Այս կերպով ոչ միայն ներդաշնակ յարաբերութիւն մը կը ստեղծուի մեր և Աստուծոյ միջև, այլ՝ կը զօղուինք Աստուծոյ զօրութեան: Այն կարողութիւնը, որ կը պակսէր մեզի երբ կը պայքարէինք մեր ստորին հակումներուն դէմ ետի կեանք վարած միջոցին, այլևս պիտի չպակսի Քրիստոսէ մեզի հաղորդուած կեանքին մէջ: Այս է մեղքի և մահուան օրէնքէն ազատ ըլլալը:

Ամէն ոք որ «ի Քրիստոս» է, զիտէ գործնական փորձառութեամբ թէ ի՞նչ կը նշանակէ դադրել Քրիստոսի մէջ մնալէ:

Հաւատացեալին մենաշնորհն է գիտնալ թէ այլևս իրեն համար ոչ մէկ դատապարտութիւն կայ, ըլլայ Աստուծոյ մասին դատաւորի գաղափար ունենայ, ըլլայ՝ Հօր մը: Այս կերպ ապրելով ան գիտէ թէ ի՞նչ է Աստուծոյ հաճոյ ըլլալու երջանկութիւնը:

Անտարակոյս հողի յայս վիճակին է որ Յովհաննէս աստեղծել կ'աշխարհիկ երբ կ'ըսէ. «Սիրելիներ, եթէ մեր սիրտերը զմեզ չեն դատապարտեր համարձակութիւն կ'ունենանք Աստուծոյ հանդէպ» (Ա. Յովհ. Գ. 21):

Հետեւաբար «ոչ մէկ զատապարտութիւն կայ անոնց որ ի Քրիստոս են» — անոնց՝ ուրոնք ի միութեան բերուած են Անոր հետ, ոչ միայն պատճառաւ, իրենէ յայտնապէս քրիստոնէութիւնը զաւանդողներ, այլ նաեւ յուրձառաբար: Եւ Աստեղծելը կուտայ պատճառը այս երանելի վիճակին, առ բաւերով. «Արսիկեալ հողի օրէնքը, օր մեկի կը տրուի Քրիստոս Յիսուսով, ազատած է զիս մահուան ու մեղքի օրէնքէն»: Այս միութեամբ մենք կը տիրանանք ազատագրեալ վիճակի մը: Հաղորդ կ'ըլլանք աշխարհը զօրութեան բարիքին: Փրկութիւնը այն ատեն կ'ըլլայ ազատագրում մը մեղքէն, ոչ լոկ անցեալի մէջ կատարուած ակտով մը, այլ օրէնքով մը որ ի զօրութեան ներկայիս. օրէնքով մը որ երբեք չի դադրիր ի զօրութեան ըլլալէ: Հաղորդակցութիւն Քրիստոսի հետ, միութիւն սրտի և մտքի Անոր հետ, կ'առաջնորդէ հոգին ոլորտի մը մէջ, ուր բոլոր յաղթական բարիքները այս օրէնքին՝ իրեն կ'ըլլայ: Հո՞ս, «ի Քրիստոս Յիսուս», ու միայն հոս է որ այս բաղձալի ազատութիւնը կրնայ ճանչցուիլ ու իրագործուի: Ինչ որ ենք մահուայ այս շրջանակին, իրեն ի հայելոյ կը տեսնենք Հոգով. Թուղթի է. զխոսն 14-24 համարներուն մէջ*. իսկ թէ ինչ ենք ի նա, այսինքն իր ներկայութեան շրջանակին մէջ, կը սորվինք նոյն Թուղթի Է. զխոսն մէջ:

Այս կերպով հաւատացեալին կը յիշեցուի այն խոր ճշմարտութիւնը որ կը պարունակուի նոյնինքն Տիրոջ արտասանած սա հակիրճ, բայց բեղուն նախադասութեան մէջ. «Առանց ինծի» կամ ինծի՞ գուրս, «ոչ մէկ բան կրնաք ընել» (Յովհ. Ժե. 5). այսինքն ասանց ինծի հետ միացած ըլլալու, նոյնիսկ զիս ձեր Տէրը և Փրկիչը ճանչնալէն ետքն ալ, արդիւնաբար ու միայն արժէք ներկայացնող ոչ մէկ գործ կրնաք ընել: Կը կրկնենք, խեղճ ու անբաւարար մեկնութիւն է «ասանց իմ» բառերուն տալ նշանակութիւնը «չէք կրնար ընել ոչինչ

միևնեւ որ իմ մէջս չըլլաք, և իմ շնորհս չունենաք»: Այլ աւելի՛ «իմ մէջս ըլլալէ վերջն ալ ոչինչ կրնաք ընել, եթէ ինծի՞ կեանք ու զօրութիւն չստանաք...: Սկիզբէն մինչև վերջը ե՛ս է որ պէտք է գործեմ ձեր մէջ ու ձեր միջոցաւ...»:

Երկաթի կտոր մը եթէ կարենար խօսիլ պիտի ըսեր. «Ես սե եմ, ես ցուրտ եմ, ես կարծր եմ»: Սակայն գի՛ր զայն հնոցին մէջ, և ի՞նչ փոփոխութիւն յառաջ կուգայ: Ան չի դադրիր երկաթ մնալէ, սակայն սեւութիւնը, ցրտութիւնը, կարծրութիւնը կ'երթայ: Նոր վիճակի մը մէջ կը մտնէ, կրակը և երկաթը իրարմէ տարորոշ են տակաւին, սակայն ո՛րչափ կատարեալ է միութիւնը երկուքին միջև. երկուքը մէկ են: Եթէ երկաթը կաւրենար խօսիլ՝ իր կերպարանափոխութիւնը իրեն պիտի չվերագրէր ու անով պիտի չպարծենար, այլ այդ պայծառակերպութիւնը պիտի վերագրէր կրակին, որ զինքը փալիւռն զանգուածի մը կը վերածէ ու այդպէս կը պահէ: Այսպէ՛ս պէտք է ըլլայ նաեւ հաւատացեալին համար:

Հարցուր այս անգամ հաւատացեալին թէ ի՞նչ է ան ինքն իր մէջ: Պիտի պատասխանէ. «Մարմնաւոր եմ, ընդ մեղօք վաճառեալ եմ, մեղքի գերին եմ»: Արդարեւ եթէ մարդ ինքզինքին ձգուի՝ այս վիճակը անխուսափելիօրէն կը հետեւի: Անիկա գերութեան ներքեւ կ'իյնայ մեղքի օրէնքին որ իր անգամեկուն մէջն է: Սակայն նոյն ատեն իր մենաշնորհն է Քրիստոսի հետ հաղորդակցութեան մտնել ու բնակիլ Անոր մէջ: Եւ հո՛ն, Անոր մէջ, որ մեր կեանքն է, մեր սրբութիւնը, մեր զօրութիւնը, Անոր մէջ, որուն Հոգին կրնայ թափանցել մեր էութեան ամէն մասերուն մէջ, հաւատացեալը այլեւս մարմնաւոր չէ, այլ հոգեւոր. այլեւս չի պարտուիր մեղքէն ու անոր գերին չ'ըլլար, այլ կ'ազատի մեղքի ու մահուան օրէնքէն և կը պահուի ազատութեան վիճակի մը մէջ: Մեղքի ծառայութենէն ու զօրութենէն ազատագրուելու այս բաղձալի փորձառութիւնը կ'ենթադրէ վայրկեանական բայց նոյն ատեն շարունակական ազդեցութիւն մը ի Քրիստոս բնակութեան: Այս վիճակին մէջ հաւատացեալը չի կրնար պարծենալ ինքն իրմով: Զի կրնար պարծենալ ստացուած (և ոչ թէ շահուած կամ տիրակալուած) սրբութեան վիճակով: Կը նմանի

*) Տե՛ս գրութեան վերջը:

ակնարկուած երկաթի կտորին: Այն վայր-
կեանին որ երկաթը հնոցէն դուրս կը քաշ-
ուի՝ սեւութիւնը, ցրտութիւնը և կարծրու-
թիւնը կը սկսին վերադառնալ: Ոչ թէ եր-
կաթին կողմէ մի անգամ ընդ միշտ դոր-
ծուած ակտով, այլ կրակին ամեն վայրկեան
ու ծարունակաբար կատարած ներգործու-
թեան շնորհիւ է որ երկաթին գէպի իր բը-
նական վիճակին վերադառնալու ձգտումը
կ'արգիլուի:

Այսպէս է ազատութեան օրէնքը հո-
գեոր կեանքին մէջ. կրնանք այս կերպով
հասկնալ՝ թէ ինչպէս կարելի է մեզքի օ-
րէնքէն ազատագրման փորձառութիւն մը
ունենալ, ու նոյն ատեն չկորսնցնել խոր գի-
տակցութիւնը մեր բնութեան եղծուած ըլ-
լալուն. ուրիշ խօսքով՝ վարել յաղթական
կեանք մը և ունենալ նոյն ատեն ամենէն
անկեղծ խոնարհութեան հոգի մը:

Հայացուց՝ Ն. ԱՖԵՂԱՅ

Թէ ԻՆՉ Է ՄԱՐԴԸ ԱՐՏԱՔՈՅ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

«Իիսեմք քէ օրէնքը հոգեւոր է. սակայն ես մարմնա-
ւոր եմ, մեղքի գեղարեան ասկ ինկած. որովհետեւ ինչ
որ կ'ընեմ չեմ գիտեր. չեմ րնէր այն ինչ որ կ'ուզեմ
րնել, այլ րնդհակառակը, ինչ բանէ որ կը խաբիմ
զայն կ'ընեմ: Արդ, եթէ չուզածս բանն է որ կ'ընեմ,
ասով իսկ կը վկայեմ որ օրէնքը յաւ բան մըն է: Արդ,
ես չեմ որ կը գործեմ իմ չուզածս, այլ իմ մէջս րնակող
մեղքը: Որովհետեւ ես գիտեմ որ իմ մէջս, այսինքն իմ
մարմնիս մէջ, ոչ մէկ բարի բան կայ: Արդարեւ փա-
փաք ունիմ բարի ճկատուած բանը րնելու, բայց զօ-
րութիւնը չունիմ: Վասնզի բարին՝ զոր կը փափաքիմ
րնել, չեմ կրնար րնել. այլ չարը՝ զոր չեմ ուզեր րնել՝
կ'ընեմ: Եթէ իմ չուզածս է որ կ'ընեմ, կը նշանակէ
որ ոչ թէ ես եմ որ կ'ընեմ՝ այլ՝ իմ մէջս րնակող
մեղքը: Արդ, ա՛յս է իմ փորձառութիւնս օրէնքի մա-
սին. կը փափաքիմ րնել ինչ որ բարի է. սակայն չարն
է որ իմ առջեւ կ'եղլէ: Ներմտալեւ համամիտ եմ Աս-
տուծոյ օրէնքի կատարելու, սակայն կը հանդիպիմ իմ ան-
դամներուս մէջ ուրիշ օրէնքի մը որ կը պայքարի այն
օրէնքին դէմ որուն հետ ես համամիտ եմ, ու զիս գետի
կը դարձնէ մեղքի օրէնքին որ իմ անդամներուս մէջ է:
Ուրեմն ես ինծի ձգուած՝ միտքով Աստուծոյ օրէնքին կը
ծառայեմ, իսկ մարմնով՝ մեղքի օրէնքին: Թշուառ մարդ
մըն եմ ես. ո՞վ պիտի ազատէ զիս մահառիք այս մա-
րմնէս. — Աստուած: Փառք Իրեն Յիսուս Բրիստոսի
միշտոյն»:

(ՀՈՂԱՄ. Է. 14-25)

ՀՍԿՈՒՄԸ (*)

Մերթ լոյսի և մերթ ստուերի պահերը
կ'ընտրէ եկեղեցին իր պաշտամունքներուն:
Թերեւս հպատակելով կեանքին իսկ պայ-
մանին՝ որ խառնուրդն է այդ երկուքին:
Ստոյգ է ամէնուս համար որ այս տնօրի-
նութեան ծնունդ կուտան հոգեկան պատ-
ճառներ, եթէ նոյն իսկ շատեր անգիտակ
եղած ըլլան այս իրողութեան և զայն վը-
րիպեցնեն ուշադրութենէ՝ անոնց ամէնօրեա-
ն ու սովորական հանգամանքին հետեանքով:

Անոնք, այդ պաշտամունքները, ծը-
նունդ առին կրօնքին հետ և կեանքին զու-
գընթաց՝ ծածուկ, առանձնական՝ աւելի
ճիշդ՝ առոնին ձեւերու ներքեւ, սարսափի և
հալածանքի այն օրերուն՝ երբ արգիլուած
էր անոնց հրապարակային հանդիսագրումը՝
մինչև եկեղեցիին ազատագրումը՝ պետա-
կան կրօնք դառնալէն և գետնադամբան-
ներէն իր յարութիւն առնելէն յետոյ, որմէ
վերջ, ան կ'ունենար իր տիրապետութեան
շրջանը և վերջ կուտար այդ պաշտամունքի
ձեւերուն զանոնք փոխանակելով հասարա-
կաց պաշտամունքով: Երկուզած հոգիներ՝
անշուշտ, երկար ատեն, որդեգրած էին ու
կը կիրարկէին աղօթքի վաղեմի սովորու-
թիւնը՝ «Եթեմ անգամ յաւուրն օրհնեցից
զքեզ»ը, մինչև որ եկեղեցին ստիպուեցաւ
յարգել կեանքի պահանջները և զանոնք
վերածեց երկուքի կամ առաւելագոյն երեքի,
տոնական օրերուն անոնց կցորդելով Ս.
Պատարագի խորհուրդը: Եկեղեցին ասով
չթխտեց առանձնական աղօթքին կարեու-
րութիւնը սակայն, հասարակաց պաշտա-
մունքին տուաւ գերակշռութեան առաւե-
լութիւն՝ վասնզի տարբեր զգայնութիւններ
ու տպաւորութիւններ կ'ստեղծուին բազ-
մութեամբ աղօթելուն մէջ, խոր և ցնցող
հոգեկան զեղումներէն ուրիշներ ևս կ'աղ-
գուին մեծապէս:

Այսպիսի պահերուն արտասանուած ա-
ղօթքներ և երգեցողութիւններ՝ սրտազին
և զգացուած շնչտերով՝ յուզումի և վե-
րացումի հոգեկան ալիք մը կը ստեղծեն որ
վարակիչ կը դառնայ ամենուն, մինչ ա-
ռանձնական աղօթքի մէջ մարդ ստիպուած
է դոհանալ միմիայն իր ոյժերուն խանդա-
վառութեամբ:

Եկեղեցին՝ այսպէս, ուժգին թափով

(*) Քառուկ՝ խոստած Մատթ 26ին, Ս. Յակոբեանց
Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի պահուն: